

M A T E R I A Ł Y

DLA KANDYDATÓW PRZYGOTOWUJACYCH SIĘ DO PEŁNIENIA ZADANIA SZAFARZA KOMUNII ŚWIĘTEJ CZĘŚĆ II

PROWADZĄCY: Ks. mgr-lic. Tobiasz Matkowski
Sędzia Metropolitalnego Sądu Duchownego we Wrocławiu
Rezydent parafii pw. św. Maurycego we Wrocławiu
KONTAKT: tobiasz-matkowski@wp.pl,
tel. notariat 71/ 327-11-21; tel. parafia 71/789-93-96 wew. 36

Spotkanie dnia 10.12.2016 r.

1. ***Ecclesiae de mysterio*** - instrukcja o niektórych kwestiach dotyczących współpracy wiernych świeckich w urzędowej posłudze kapłanów
 - I. *Podstawy teologiczne*
 1. *Kapłaństwo powszechne i urzędowe*
 2. *Jedność i różnorodność zadań związanych z posługą wynikająca ze święceń kapłańskich*
 3. *Niezastąpiona rola posługi wynikającej ze święceń kapłańskich*
 4. *Współpraca wiernych niewyświęconych z posługą pasterską*
 - II. *Rozporządzenia praktyczne*
 1. *Konieczność stosowania właściwej terminologii*
 2. *Posługa słowa*
 3. *Homilia*
 4. *Proboszcz i parafia*
 5. *Struktura współpracy w Kościele partykularnym*
 6. *Obrzędy liturgiczne*
 7. *Obrzędy niedzielne sprawowane bez kapłana*
 8. **Nadzwyczajni szafarze Komunii świętej**
 9. **Apostolstwo chorych**
 10. *Asystowanie przy zawarciu małżeństwa*
 11. *Szafarz sakramentu chrztu*
 12. *Przewodniczenie nabożeństwa żałobnym*
 13. *Niezbędna selekcja i właściwą formacją*
 - III. *Zakończenie*

ECCLESIAE DE MYSTERIO

Nadzwyczajny szafarz Komunii świętej

Wierni nie wyświęceni już od dłuższego czasu **współpracują** z szafarzami wyświęconymi w różnych dziedzinach duszpasterstwa, aby „wierni coraz głębiej poznawali niepojęty dar Eucharystii oraz by coraz pełniej mogli zaznawać skuteczności jego zbawczego działania”.⁹⁵

Jest to posługa liturgiczna odpowiadająca na rzeczywiste potrzeby wiernych, ustanowiona przede wszystkim z myślą o chorych oraz o zgromadzeniach liturgicznych, podczas których bardzo liczni wierni pragną przyjąć Komunię świętą.

§ 1. Należy jednak właściwie stosować przepisy kanoniczne dotyczące nadzwyczajnego szafarza Komunii świętej, aby nie wywoływać nieporozumień. Stanowią one, że zwyczajnym szafarzem Komunii świętej jest biskup, prezbiter i diakon,⁹⁶ natomiast szafarzami nadzwyczajnymi są zarówno oficjalnie ustanowieni akolici, jak wierni upoważnieni do tego zgodnie z kan. 230. § 3.⁹⁷

Jeżeli nakazuje to rzeczywista potrzeba, wierny nie wyświęcony może zostać upoważniony przez biskupa, *ad actum vel ad tempus* lub też na stałe, aby jako szafarz nadzwyczajny rozdzielał Komunię świętą także poza liturgią eucharystyczną, stosując przy tym specjalną liturgiczną formułę błogosławieństwa. W wyjątkowych i nieprzewidzianych przypadkach takiego upoważnienia może udzielić *ad actum* kapłan przewodniczący liturgii eucharystycznej.⁹⁸

§ 2. **Szafarz nadzwyczajny może rozdzielać Komunię świętą podczas liturgii eucharystycznej tylko w sytuacji, gdy szafarze wyświęceni są nieobecni** albo gdy ci ostatni, chociaż obecni, **nie mogą tego czynić z powodu jakichś rzeczywistych przeszkód.**⁹⁹ Może pełnić tę funkcję także wówczas, gdy z powodu szczególnie licznego udziału wiernych, którzy pragną przyjąć Komunię świętą, oraz braku dostatecznej liczby szafarzy wyświęconych liturgia eucharystyczna nadmiernie by się przedłużyła.¹⁰⁰

Funkcja ta ma charakter zastępczy i nadzwyczajny¹⁰¹ oraz powinna być wykonywana zgodnie z przepisami prawa. W związku z tym jest wskazane, aby biskup diecezjalny wydał specjalne przepisy, pozostające w całkowitej zgodzie z powszechnym prawodawstwem Kościoła, które uregulują sprawy związane ze sprawowaniem tej funkcji. Należy też zadbać, aby wierny do niej wyznaczony został należycie pouczony na temat doktryny eucharystycznej, charakteru swojej posługi, przepisów, jakich należy przestrzegać ze względu na cześć należną tak wzniosłemu sakramentowi, oraz uregulowań prawnych dotyczących dopuszczania do Komunii.

Aby nie wywoływać nieporozumień, **należy unikać i zaprzestać określonych praktyk**, które pojawiły się od pewnego czasu w niektórych Kościołach partykularnych, takich jak:

- **udzielanie Komunii samemu sobie**, jak gdyby się było koncelebransem;
- włączanie do obrzędu odnowy przyrzeczeń kapłańskich podczas Mszy świętej Krzyżma w Wielki Czwartek także innych kategorii wiernych, którzy odnawiają śluby zakonne lub zostają mianowani nadzwyczajnymi szafarzami Komunii świętej;
- **stałe korzystanie z pomocy** nadzwyczajnych szafarzy Mszy świętej i uzasadnianie tego dowolnie rozszerzonym pojęciem „licznego udziału wiernych”.

Por. KPK, kań. 1248.

⁹⁵ KONGREGACJA DS. DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, Instr. *Immensae caritatis* (29 stycznia 1973), Prooemium: AAS 65 (1973) s. 264.

⁹⁶ Por. KPK, kań. 910, § 1; por. także JAN PAWEŁ II, List *Dominicae Cenae* (24 lutego 1980), 11: AAS 72 (1980) s. 142.

⁹⁷ Por. KPK, kań. 910, § 2.

⁹⁸ Por. KONGREGACJA DS. DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, Instr. *Immensae caritatis*, I, dok. cyt., s. 264; *Missale Romanum*, Appendix: *Ritus ad deputandum ministrum S. Communionis ad actum distribuendae; De institutione lectomm et acolythorum*.

⁹⁹ Por. PAPIESKA KOMISJA DS. AUTENTYCZNEJ INTERPRETACJI KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO, *Responsio ad propositum dubium* (1 stycznia 1988): AAS 80 (1988) s. 1373.

39

¹⁰⁰ Por. KONGREGACJA DS. DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, Instr. *Immensae caritatis*, I, dok. cyt., s. 264; KONGREGACJA DS. KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, Instr. *Inestimabile donum*, 10, dok. cyt., s. 336.

¹⁰¹ KPK, w kań. 230, § 2 i 3 stwierdza, że wymienione w nim posługi liturgiczne mogą pełnić wierni nie wyświęceni jedynie *ex temporanea deputatione* lub w zastępstwie.

¹⁰² Por. *Ordo Unctionis Infirmorum eorumque Postarali Cumę*, fYaenotanda, 17, Editio tipica, Libreria Editrice Vaticana 1972.

Z KART HISTORII

66. KOMUNIKAT W SPRAWIE SPOSOBU ROZDZIELANIA KOMUNII ŚW.

Z 3 LIPCA 1969 R.

(Warszawa 9/1969/230-231)

152. Św. Kongregacja dla Kultu Bożego wydała dnia 29 maja 1969 r. instrukcje. "Memoriale Domini" o sposobie udzielania Komunii św. Dokument ten z jednej strony daje odpowiedź na stawiane Stolicy Apostolskiej propozycje, by Komunię św. podawać wiernym na rękę, a z drugiej daje wskazania dla ogólnej praktyki w Kościele Łacińskim,

153. Sposób przyjmowania Komunii św. zmieniał się w ciągu wieków. Obecny sposób, utrwalony od wieków, **jest wyrazem ogromnej czci dla Eucharystii i pokory**, z jaką wierny ją przyjmuje. **Gwarantuje on też najlepiej bezpieczeństwo dla św. Postaci.** Wobec próśb, jakie napływały do Stolicy Apostolskiej o pozwolenie udzielania wiernym Komunii św. na rękę, jak również wobec sporadycznych wypadków wprowadzania takiej praktyki, Ojciec św. polecił wypowiedzieć się na ten temat poszczególnym Biskupom Kościoła Łacińskiego, na pytanie sformułowane w sposób następujący*

1) Czy poza dotychczasowym sposobem udzielania Komunii św. można przyjąć propozycję udzielania Komunii św. na rękę?

2) Czy taki sposób można by wprowadzić na próbę, za zgodą Ordynariusza miejsca, najpierw w małych wspólnotach?

3) Czy po odpowiednim przygotowaniu wiernych można by taki sposób przyjąć?

154. Z otrzymanych wypowiedzi jasno wynika, że Biskupi dalecy są od tego, by dzisiejszy sposób rozdawania Komunii św. zmieniać w jakikolwiek sposób. Co więcej, uważają, że zmiana taka godziłaby w uczucia i duchowość kultu, tak Biskupów jak i wiernych. Dlatego też Ojciec św., wysłuchawszy rad i uwag Biskupów, postanowił, że obecny sposób rozdzielania Komunii św. nie będzie zmieniony.

155. Stolica Apostolska kieruje gorące słowa zachęty do Biskupów, kapłanów i wiernych, by gorliwie przestrzegali aktualnych przepisów, mając na względzie to, że tak właśnie sądzi większość Biskupów katolickich, - że taki jest ryt dzisiejszej liturgii, i że tego -wymaga wspólne dobro Kościoła.

156. Problemy na tym tle powstające powinny być załatwiane przez [Konferencje Episkopatów. Wnioski przechodzące na nich większością 2/3 głosów koniecznie mają być przedłożone Stolicy Apostolskiej do zatwierdzenia. Stolica Święta zbada dokładnie poszczególne wypadki, pamiętając, jak wielki jest związek poszczególnych Kościołów ze sobą i z Kościołem Powszechnym oraz jak wielkie znaczenie dla rozbudzenia wiary i pobożności ma dawany Wzajemnie przykład.

157. Instrukcja powyższa została wydana na specjalne polecenie Ojca św. i jest przez Niego aprobowana.

Warszawa, dnia 3 lipca 1969 roku.

(-) + Stefan Kard. Wyszyński

121. INFORMACJE SEKRETARIATU PRYMASA POLSKI DOTYCZĄCE ZMIANY PRZEPISÓW
KOŚCIELNYCH O POSCIE EUCHARYSTYCZNYM
(Gdańsk 1/1965/19-20)

943. Ojciec św. Paweł VI zezwolił, aby post eucharystyczny przed przyjęciem Komunii św. był ograniczony **do jednej godziny.** Decyzja Ojca św. była ogłoszona w Auli Soboru, **dnia 21 listopada ub.r.** v; słowach następujących?

944. **"Zważywszy na trudności zachowania postu eucharystycznego, istniejące w wielu krajach, Ojciec św., przychyłając się życzliwie do próśb Biskupów, zezwolił, aby post eucharystyczny co do pokarmów stałych był ograniczony do jednej godziny przed przyjęciem Komunii św., zarówno dla Kapłanów, jak i Wiernych.** To zezwolenie obejmuje również przyjmowanie napojów alkoholowych, zawsze jednak z zachowaniem należytego umiaru".

945« W związku z tą decyzją Ojca św. Osservatore Romano podało następujące uwagi (z dnia 4 XII 1964 r.): Ta decyzja Ojca św jest podyktowana pełnym

zrozumieniem potrzeb i sytuacji, w jakich tak często znajduje się świat współczesny, .

Życie człowieka dzisiejszego upływa w odmiennych warunkach; Nowe warunki działalności gospodarczej, nowy ustrój pracy, nakładają na ludzkość niezwykle napięty, nerwowy rytm pracy. Stosunki społecznego współżycia wśród ludzi są bardzo często skomplikowane i nużące. Szkoły, fabryki, urzędy, koszary wojskowe itp. wymagają dziś od człowieka ofiar i podporządkowania się przepisom wewnętrznym w czasie pracy. Człowiek staje się coraz mniej panem swego dnia i czasu.

946. Mając to na uwadze **Kościół - Matka pragnie, w miarę możliwości i stosowności, ułatwić swoim Dzieciom, tak bardzo zmęczonym, spotkanie z Chrystusem; pragnie, by ludzie czerpali z tego spotkania siły do skierowania ku Bogu życia współczesnego i nadania mu wyrazu bardziej ludzkiego. Chleb z nieba ma wzmocnić pracę ludzi, przeznaczoną dla zdobywania chleba powszedniego.**

947. **Zezwolenie Ojca św. jest właściwie nagłym zaproszeniem na Ucztę Bożą, skierowanym do wszystkich warstw Ludu Bożego, jest zaproszeniem, które pragnie usunąć wszelkie przeszkody, jakie czasy dzisiejsze mogą stworzyć między Tabernakulum, a człowiekiem.**

948. W ten sposób **Kościół wychodzi na spotkanie pracowników, urzędników i tych wszystkich, którzy pragną wzmocnić swoje siły duchowe w spotkaniu z Bogiem, zanim przystąpią do pracy, tak jednak, by przez posiłek mogli odnowić swoje siły fizyczne, niezbędne do pracy.**

949. **Uczącej się diakonii i młodzieży Kościół pragnie ułatwić częste jednoczenie się z Boskim Nauczycielem, tak, by młodzież mogła przyjąć Komunię św. w godzinę po śniadaniu, zanim uda się do zajęć szkolnych.**

950. Nowe zarządzenia Ojca św. pragną przyjść z pomocą tym Wiernym, którym zajęcia zawodowe tworzą przeszkody do przyjmowania Komunii św., a więc: **żołnierzom, matkom rodzin, chorym przebywającym w szpitalach i tym, którzy w przyjmowaniu posiłków są zależni od przepisów i wymagań życia wspólnego.**

951. W ten sposób zaradza się również potrzebom pracy apostołowskiej i misjonarskiej, oraz tych kapłanów, którzy bardzo często zmuszeni są odbywać dalekie i nużące podróże, by nieść pomoc duszpasterską Wiernym. Również ułatwia się bardziej wewnętrzny udział Wiernych przez Komunię św. w Mszach popołudniowych, które tyle dobra duchowego przynoszą duszom ludzkim.

952. Nowe decyzje Ojca Świętego o poście eucharystycznym wchodzą w życie natychmiast, nie czekając na zwyczajowy wpływ czasu, nakazany przez "vacatio legis". Są one -następstwem doświadczeń, zebranych w ciągu ostatnich 10 lat, od chwili ogłoszenia Konstytucji Apostołowskiej "Christus Dominus" z 6 stycznia 1963 r. i Motu Proprio "Sacra Communione" z 19 marca 1957 r.

953. Wydając te zarządzenia Ojciec św. oczekuje, żeś

- 1) **nie osłabiają one w niczym należytej czci do Najświętszego Sakramentu;**
- 2) że będzie zachowany należyty umiar, w granicach panujących zwyczajów miejscowych w użyciu napojów alkoholowych, z okazji przyjmowania posiłków;
- 3) **że będzie przestrzegana starannie godzina postu eucharystycznego;**
- 4) że unikać się będzie wszelkich niestosowności i nadużyć, przed którymi tak gorąco przestrzegał wiernych już św. Paweł w liście do Koryntian (1 Cor 11,21);
- 5) że nowe zarządzenia **przyniosą obfity owoc duchowy** i spotęgują żywszy kontakt Ludu Bożego z Bogiem Eucharystycznym.

Sekretariat Prymasa Polski

Spotkanie dnia 17.12.2016 r.

DEKLARACJA O CZĄSTECZKACH EUCHARYSTYCZNYCH

Cum explanationes

Ponieważ proszono Stolicę Apostolską o wyjaśnienia sposobu postępowania co do cząsteczek hostii, Święta Kongregacja Nauki Wiary ogłosiła 2 maja 1972 r. (Prot. nr 89/71) następującą deklarację: „Ponieważ przedłożono Stolicy Apostolskiej pewne wątpliwości dotyczące cząsteczek, jakie pozostają po Komunii świętej, dlatego Święta Kongregacja Nauki Wiary, po skonsultowaniu się ze Świętymi Kongregacjami ds. Dyscypliny Sakramentów i Kultu Bożego, postanowiła udzielić następującej odpowiedzi:

Po Komunii świętej należy ze czcią, która jest należna eucharystycznej obecności Chrystusa, **przechowywać lub spożyć nie tylko pozostałe hostie oraz cząsteczki hostii zachowujące postać chleba, jakie od nich odpadły, lecz także co do innych okruszyn hostii należy przestrzegać przepisów dotyczących puryfikacji pateny i kielicha**, podanych we *Wprowadzeniu ogólnym do Mszału Rzymskiego: nr 120, 138, 237-239*; przy obrzędzie Mszy św. z ludem **nr 138**, a bez ludu **nr 31**. **Hostie, których nie spożywa się od razu, powinny być odniesione przez kompetentnego szafarza na miejsce przechowywania Najświętszej Eucharystii** (por. *Wprowadzenie ogólne do Mszału Rzymskiego*, nr 276}”.

WPROWADZENIE OGÓLNE DO MSZAŁU RZYMSKIEGO

120. Po rozdzieleniu Komunii kapłan powraca do ołtarza; **gdyby znalazł okruszyny, zbiera je**, a następnie, stojąc z boku ołtarza albo przy kredensie, **oczyszcza patenę lub puszkę nad kielichem**, po czym oczyszcza kielich mówiąc cicho: *Panie, daj nam czystym sercem* itd. i **wyciera go puryfikaterzem**. Jeżeli naczynia zostały oczyszczone przy ołtarzu, ministrant odnosi je do kredensu. Można jednak naczynia do puryfikacji, zwłaszcza gdy jest ich wiele, pozostawić odpowiednio nakryte na ołtarzu lub na kredensie na rozłożonym tam korporale, a po Mszy, gdy lud zostanie odesłany, dokonać puryfikacji.

138. Kiedy skończy się rozdzielanie Komunii, diakon powraca z kapłanem do ołtarza. **Jeśli pozostały okruszyny, zbiera je, a następnie odnosi kielich i inne naczynia liturgiczne na kredens**. Po puryfikacji naczyń przykrywa je, jak zwykle; w tym czasie kapłan powraca do krzesła. Wolno jednak naczynia przeznaczone do puryfikacji pozostawić na kredensie, umieszczone na korporale i odpowiednio nakryte, a puryfikacji dokonać po Mszy, po odesłaniu ludu.

237. **Ilekoć przylgnie do palców jakaś cząstka hostii**, zwłaszcza po łamaniu chleba i Komunii wiernych, kapłan powinien **otrzeć palce nad pateną**, a jeśli to konieczne, obmyć je. Ma również zebrać cząstki znajdujące się poza pateną.

238. **Naczynia liturgiczne puryfikuje kapłan, diakon albo akolita** po Komunii lub po Mszy, w miarę możliwości, na kredensie. Kielich puryfikuje się winem i wodą lub tylko samą wodą; spożywa ją ten, kto dokonuje puryfikacji. Patenę wyciera się zwykle puryfikaterzem.

239. **Jeśli upadnie hostia lub jakaś jej cząstka, należy ją podnieść z czcią**. Gdyby zaś rozlała się Najśw. Krew, wtedy miejsce, na które spłynęła, należy obmyć wodą, a wodę wylać do studzienki kościelnej.

334. Należy zachować zwyczaj budowania w zakrystii studzienki, do której zlewa się wodę po umyciu naczyń liturgicznych i wypraniu bielizny kielichowej (por. nr 280).

OBRZĘD KOMUNII ŚW. POSŁUGA SZAFARZA

159. Kiedy kapłan przyjmuje Najświętszy Sakrament, rozpoczyna się śpiew na Komunię (por. nr 86).

160. Następnie kapłan bierze patenę lub puszkę i podchodzi do przyjmujących Komunię, którzy zazwyczaj zbliżają się procesjonalnie.

Nie wolno samym wiernym brać konsekrowanego Chleba ani kielicha Krwi Pańskiej, ani tym bardziej przekazywać między sobą z rąk do rąk. Wierni przyjmują Komunię świętą w postawie klęczącej lub stojącej, zgodnie z postanowieniem Konferencji Episkopatu. **Jeśli przystępują do niej stojąc**, zaleca się, aby przed przyjęciem Najświętszego Sakramentu **wykonali należyty gest czci**, który winien być określony tym samym postanowieniem.

161. Jeżeli udziela się Komunii świętej tylko pod postacią chleba, **kapłan każdemu z przyjmujących ukazuje uniesioną nieco Hostię, mówiąc: *Cialo Chrystusa*.** Przystępujący do Komunii świętej odpowiada: *Amen* i przyjmuje Najświętszy Sakrament do ust lub, jeśli jest to dozwolone, na dłoń, według swego uznania. Przystępujący do Komunii **spożywa całą świętą Hostię tuż po jej przyjęciu.**

Przy udzielaniu Komunii świętej pod obiema postaciami zachowuje się obrzędy opisane w nrach 284-287.

162. **W rozdawaniu Komunii świętej mogą kapłanowi pomagać inni obecni prezbiterzy. Jeśli ich nie ma, a liczba przystępujących jest znaczna, kapłan może wezwać do pomocy szafarzy nadzwyczajnych,** to jest ustanowionego obrzędem akolitę lub także innych wiernych, którzy zostali do tego prawnie upoważnieni⁹⁶. W razie potrzeby kapłan może jednorazowo upoważnić do rozdawania Komunii świętej odpowiednich wiernych. **Szafarze ci przystępują do ołtarza dopiero po przyjęciu Komunii świętej przez kapłana i z jego rąk otrzymują naczynia zawierające postacie eucharystyczne, jakie mają rozdawać wiernym**⁹⁷.

163. Po rozdzieleniu Komunii świętej kapłan sam spożywa przy ołtarzu pozostałe konsekrowane Wino; konsekrowane zaś Hostie, które pozostały, albo spożywa przy ołtarzu, albo znosi na miejsce przechowywania Eucharystii.

PRZYKŁĘKNIECIE OWMR 274 - 275

- zgięcie prawego kolana aż do ziemi oznacza uwielbienie

1. Przed Najświętszym Sakramentem
2. Przed Krzyżem świętym od adoracji w Wielki Piątek aż do rozpoczęcia Wigilii Paschalnej
3. Jeśli w prezbiterium jest Tabernakulum kapłan i usługujący:
 - I. Po przyjsciu do ołtarza
 - II. Przed odejściem
 - III. (od konsekracji do złożenia Najśw. Sakramentu w taber.)

UKŁON

Pochylenie głowy:

- I. Wymawianie imion trzech Osób Boskich, imię Jezus, NMP

Pochylenie ciała:

- I. Przed ołtarzem
- II. Na słowa „i za sprawą Ducha Świętego”

Omnia Ad Maiorem Dei Gloriam